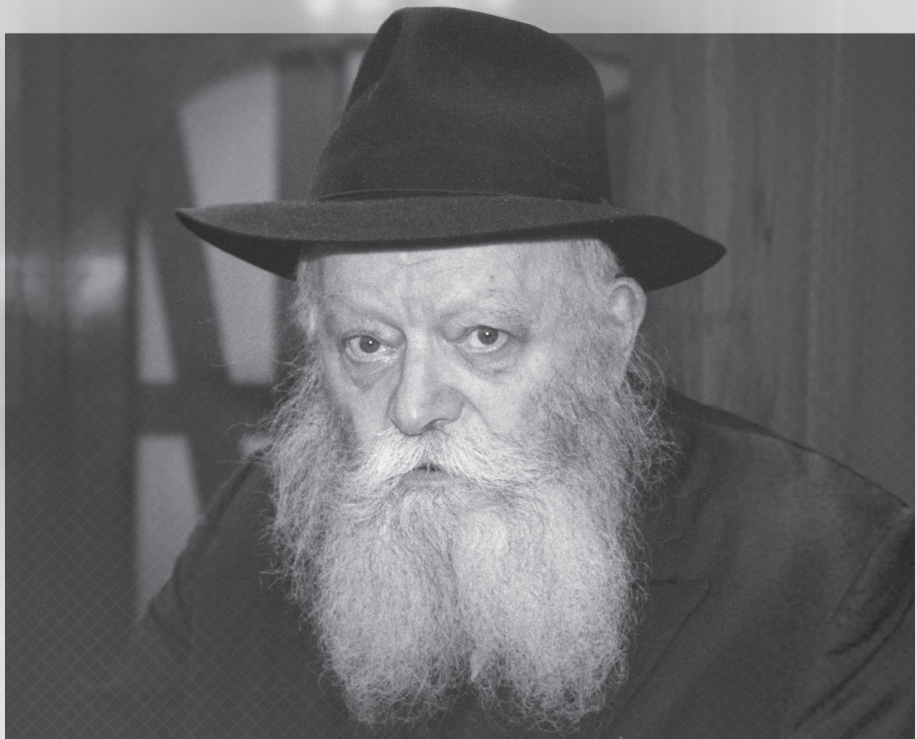

גדרו של משיח

חוברת א'

מבצע 'ענינו העיקרי' תשרי תשפ"ב

יחי אדוננו פורנו ורבינו פלך המשיח לעולם ועד

שם התמים:_____

קבוצה:_____

ישיבה:_____

נערך על-ידי:
איגוד תלמידי הישיבות הפרכזי - 770
ישיבת תות"ל הפרכזית, בית משיח - 770
משרד ראשי: 770 Eastern Parkway, Brooklyn, NY. 11213 US
טלפון: 0343.977.03 | דוא"ל: com.gmail@ato770
משרד בארה"ק: טל: 077-261-9008 | פקס: 04-6974225 | ת.ד. 3033 בני ברק

יוצא לאור על-ידי:
אש"ל - הכנסת אורחים, המחלקה הרוחנית
הפקה: מחלקת ההוצאה לאור של מרכז חב"ד העולמי לקבלת פני משיח
744 איסטערן פארקווי, ברוקלין, ניו-יורק. טל': 778-8000 (718) פקס: 778-0800 (718)

פתח דבר

"לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו", משאלה זו, משאת נפשו של כל תמים באשר הוא, לשהות בבית חיינו במחיצת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א.

כעת, בעמדנו בפתיחת חודש החגים, כשזוכים אנו לשהות ב'בית משיח' - 770, במחיצת 'רבינו שבבבל' נשיא הדור - המשיח שבדור. ובפרט בשנה זו - תשפ"ב - שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א, עלינו ללמוד ולעסוק בענינו העיקרי של נשיא הדור, אותו מגדיר במילים ברורות כ"ק אד"ש מה"מ בדבר מלכות ש"פ פרשת וארא ה'תשנ"ב, וזלה"ק:

"ובפרט בהביטול וההתקשרות אל כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא הדור, "הנשיא הוא הכל", שבכאו"א - מציאותו וכל עניניו, בכל מכל כל, נעשים קודש לנשיא הדור, עי"ז שמלאים וחדורים בקיום שליחותו של נשיא הדור - משה רבינו שבדור, גואל ראשון הוא גואל אחרון - שענינו העיקרי "להביא לימות המשיח" בפועל ממש".

מדברי קודשו אלו עולה בבירור אשר הענין העיקרי בו עלינו לעסוק ולהגות הינו "להביא לימות המשיח" (מלבד הענין המיוחד שבלימוד ענייני גאולה ומשיח בכלל, אשר זוהי הדרך "הישרה קלה ומהירה לפעול התגלות וביאת משיח", וכן פועל אשר יוכלו "לחיות במעמד ומצב דימות המשיח").

ויותר מכך - בשיחה זו אומר כ"ק אד"ש מה"מ מפורשות אשר "ענינו העיקרי" של נשיא הדור הוא "להביא לימות המשיח", ובו אנו צריכים להיות "מלאים וחדורים", מוטל עלינו איפה להבין מדוע וכיצד הוא סדר הדברים והפעולות אותם מבצע המלך המשיח כחלק מתפקידו בגאולת ישראל.

לצורך זה, הננו מוציאים לאור קובץ 'גדרו של משיח', בו מובאת שיחת כ"ק אד"ש מה"מ המבארת ועוסקת בגדרו של משיח והפעולות אותם הוא מבצע ופועל בעולם כחלק מתפקידו (לקו"ש גאומ"ש שיחה ה' לפרשת בלק, מתוך לקו"ש חלק ח"י), בתוספת ביאורים והרחבות למען יוכל הלומד להבין את דברי קודשו של מלכנו משיחנו כדבעי.

שיחה זו אף נדפסה בראש קונטרס 'דבר מלכות הי"ב', אותו חילק כ"ק אד"ש מה"מ בלמעלה מ-6,500 עותקים! במשך שלוש שעות. במהלך החלוקה אף זכינו שכ"ק אד"ש מה"מ יעודד את שירת 'יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם

ועד"! לראשונה לעיני המצלמות.

אין ספק, שלימוד שיחה זו, והתבוננות בגדרו של "נשיא הדור - המשיח שבדור" תפעל ותגרום נחת-רוח רב לרבי שליט"א מלך המשיח, ותחיש את התגלותו המלאה.

בפנים הקובץ מובא:

א' - רקע ופתיחה לשיחה, וכן סיכום מהלך השיחה באופן כללי, על מנת אשר הקורא יוכל לרוץ בה.

ב' - שיחה ה' לפרשת בלק (לקו"ש גאומ"ש, מתוך לקו"ש חלק ח"י), בתוספת הדגשה בהערות מסוימות המוסיפות בביאור הענין.

ג' - הסברת מושגים וענינים שונים המובאים בשיחה.

בתור הוספה מובא יומן מיוחד ומפורט מחלוקת הקונטרס 'דבר מלכות הי"ב' בבית חיינו - בית משיח (יום א' ט"ו אייר ה'תנש"א).

בסוף הקובץ נוסף דף לסיכום חומר הלימוד מתוך השיעור שימסר במהלך המבצע.

אנו בטוחים אשר הלימוד בחוברת זו יפעל ויזרז את התגלותו המיידית של כ"ק אדמו"ר שליט"א מלכנו משיחנו. ונזכה כבר לראות בעיני בשר את פעולותיו של מלך המשיח על כל העמים, עד אשר נזכה לעבדו כולנו ב"שפה אחת - שפה ברורה", עוד בחודש תשרי זה, נאו ממ"ש!

ימים הסמוכים לראש השנה, תשפ"ב
המחלקה הרוחנית
אש"ל הכנסת אורחים

גדרו של משיח

אודות השיחה

ענינו של מלך המשיח והגאולה השלימה, נתבארו בכל חלקי התורה, מקרא משנה גמרא ואגדות. אך הדברים מפוזרים מעט כאן ומעט שם, ומהם דברים השייכים אל הפשט, ומהם דברים השייכים אל הדרוש, הרמז והסוד. וכדברי הרמב"ם "דברים סתומים הם אצל החכמים, לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו". ובטח שהלומד הפשוט לא ימצא בים רחב זה את ידיו ורגליו.

הראשון שהניף ידו לבאר בצורה ברורה ומסודרת, באופן של פסק הלכה, את ענינו של משיח והגאולה השלימה, היה הרמב"ם בהלכות מלכים שבסיום חיבורו משנה תורה. בדעתו הרחבה העמיק ואיזן וחיקר וליבן והוציא משנה סדורה בנוגע לתפקידיו של משיח וסדר התגלותו. ועדיין, אמנם היו הדברים ברורים ומפורשים, אך הרמב"ם כדרכו לא ציין המקורות והסברות עליהם ביסס דבריו.

רבי יוסף קארו מגדולי מפרשי הרמב"ם, כותב בחיבורו כסף משנה אודות פרקים אלו, "הפרק הזה ושאחריו אמונות טובות בביאת משיחנו, ואין לי לפרש בהם דבר", ומסתפק בציון מראי מקומות וביאור לדברים שנזכרו מפורשים בש"ס. וכך גם נהגו המפרשים שאחריו. גם הרדב"ז שעל כל הלכה והלכה ברמב"ם מציין מקורה הברור בדברי חז"ל, בפרקים אלו הוא מסתפק בציון כללי "כל זה מבואר מן הכתובים ובדברי רבותינו ז"ל במדרשות ובאגדות . . דברים מקובלים מפי סופרים ומי ספרים".

עד שבא אדמו"ר מלך המשיח שליט"א, ובשיחתו הקדושה המובאת בזה מדקדק ומעמיק בדברי הרמב"ם עד שיורד לסוף דעתו, על אלו רעיונות השתית הרמב"ם את תורת הגאולה שלו, ומבאר כל פרט ופרט בדבריו עד שהם ברורים ומאירים. כמובן תוך כדי השיחה מתווספת הבנה בדברי הרמב"ם ומתבררים המושגים היסודיים ביותר, מהו משיח ומהי האמונה בביאת המשיח. וכידוע פתגמם של זקני החסידים (בשם הרב אברהם הירש ע"ה הכהן, ראש הישיבה בתורת אמת וראש הכולל בכפ"ח), שמי שלא למד שיחה זו הרי הוא כמו "קרקפתא" בענין של משיח, כלומר שמעולם לא האמין בביאת המשיח. כי אמנם רבות הם שיחותיו של נשיא דורנו המבארות ענינו של משיח, אך שיחה זו היא מהיסודיות ביותר שביניהם.

רקע לשיחה

"הגואל" זה שם נרדף ל"משיח". בהלכות מלך המשיח מחדש הרמב"ם שזה רק שם נרדף, ולא כל ענינו. ענין זה מראה כ"ק אדמו"ר שליט"א בשיחה שלפנינו ואגב כך מתבאר "מהי ביאת המשיח"?

ענינו של מלך המשיח ע"פ הלכה אינו (רק) לגאול את עם ישראל מהגלות, אלא הרבה מעבר לכך: להחזיר את שלימות קיום התורה ומצוות "כמו" שהיה אצל דוד אביו. "כמו" ולא בדיוק. אצל משיח יתווסף גם שלימות במצוות גופא - אז תתאפשר קיום מצווה נוספת שלא קיימוה לעולם (אפילו בזמן הבית. מדובר במצוות - ג' ערי מקלט בארצות קיני קניזי וקדמוני).

ידיעה זו מלמדת גם מהי האמונה בביאת המשיח - על היהודי נדרש להאמין שמלך המשיח יביא בעיקר לשלימות הקיום התורה ומצוות, ולא רק אצל מקיימי המצוות, אלא אף יותר: לשלימות במצוות גופא כנ"ל. זהו תמצית הביאור המרכזי של השיחה (אותיות ט-יא). לאחר-מכן פונה כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א לבאר את המשך הפרק על הסדר, הלכה ב (ראיה, שמשיח הינו קיום ושלימות מצוות התורה גופא) הלכה ג' (וגם הלכה ד' בה מודגש מעלתו של מלך המשיח בתיקון העולם).

מהלך השיחה

השיחה נפתחת בסדרת קושיות ארוכה על כל הלכה בפרק י"א בהל' מלכים, שבסיומה הפרק נראה תמוה עד שלא מובן הקשר בין משפט למשפט בו (בסעיפים א-ז).

ואז מניח את היסוד ומבאר מהו בעצם ענינו של משיח לשיטת הרמב"ם, החזרת מלכות דוד, החזרת שלטון התורה והמצוות (כפי שמבאר בסעיפים ח-ט).

ועל פי רעיון זה שופך אור חדש על כל הפרק ומבארו כולו מראשו ועד סופו, תוך שהוא מראה כיצד כל מילה ומשפט מדודים ומדוייקים ובעלי משמעות עמוקה (בסעיפים ט-יג).

בסיום השיחה מוסיף ומקדיש עוד כמה סעיפים (יד-טז) לבאר בפרטיות את סימני משיח שהזכיר הרמב"ם.

לשלימות הענין, מומלץ ללמוד גם את הערות 17, 50, 63, 66.

בלק ה

גדרו ההלכתי של משיח – החזרת שלימות התומ"צ

א. בסוף הל' מלכים[1], בדברו אודות מלך המשיח, כותב הרמב"ם וז"ל: „וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו שהרי התורה העידה עליו שנאמר[2] ושב ה"א את שבותך כו'". אח"כ הוא ממשיך: „אף בפרשת בלעם נאמר ושם נבא בשני המשיחים במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל [באחרונה[3]] ושם הוא אומר[4] אראנו ולא עתה זה דוד אשורנו ולא קרוב זה מלך המשיח. דרך כוכב מיעקב זה דוד. וקם שבט מישראל זה המלך[5] המשיח. ומחץ פאתי מואב זה דוד. וכן הוא אומר[6] ויך את מואב וימדדם בחבל. וקרקר כל בני שת זה המלך המשיח שנאמר[7] בו ומשלו מים עד ים. והי' אדום ירשה זה דוד[8]. שנאמר[9] ותהי אדום[10] לדוד לעבדים וגו'*[10]. והי' ירשה שעיר אויביו[11] זה המלך המשיח שנאמר[12] ועלו מושיעים בהר ציון וגו'"*[12].

משיחות י"ב תמוז, מוצש"ק פ' בלק ופ' פנחס תשל"ח. נדפס בלקו"ש חי"ח ע' 271 ואילך. תרגום מאידית.

1) פרק יא ה"א.

2) נצבים ל, ג.

3) אבל בכת"י הרמב"ם ודפוסים שלא שלטה בהם בקורת הצנזור (רומי רמ. שונציא רנ. קושטא רסט. ווינציאה רפד. שי (–ברגדין). שיא (יושטיניאן)) „מיד בני עשו".

„נוסח מלא בלתי מצונזר של פרק זה (פי"א מהל' מלכים) ע"פ כת"י ודפוסים ישנים בצירוף מבוא ושינויי נוסחאות" נדפס בסוף הרמב"ם דהוצאת פרדס (ירושלים), ושם גם צילומים מכמה כת"י דפרק זה. לקמן בפנים ובהערות צויינו (בעיקר) השינויים הנוגעים לנדו"ד.

4) פרשתנו כד, יז־יח.

5) כ"ה בדפוסים וכמה כת"י הנ"ל (הערה 3)*.

*) ובדפוסים שלפנינו גם ב„וקם שבט מישראל" כתב „זה מלך המשיח", ורק בב' ענינים האחרונים כתב „זה המלך המשיח".

ובב' כת"י (אוקספורד 591. שטוקהולם - הובאו ברמב"ם הנ"ל הערה 3) בכל הלכה זו „זה מלך". ולאידך, בב' כת"י אחרים שם (אוקספורד 568, 610) גם באשורנו ולא קרוב כתב „זה המלך המשיח".

וי"ל בפשטות השינוי דבענין הא' כתב „זה מלך המשיח" ולאח"ז (שכבר ידוע) כתב „זה המלך המשיח" (ה"א הידיעה (מלפני זה)).

6) ש"ב ח, ב.

7) זכרי' ט, י.

8) בדפוסים ורוב כת"י הנ"ל (הערה 3). „לדוד".

9) ש"ב שם, ו.

10) בכתוב „ארם". ושם פסוק יד „ויהי כל אדום עבדים לדוד". ועד"ז בדה"א יח, יג. ובכת"י שטוקהאלם „עבדים לדוד". ולפ"ז כנראה הכוונה לפסוק יד.

*10) ברוב כת"י ליתא „וגו'". וגם מזה משמע קצת שהכוונה לפסוק יד שבש"ב שם, שהמשך הכתוב אין שייך לכאן. משא"כ בפסוק ח שם שממשיך „נושאי המנחה".

11) בדפוסים שלפנינו „והי' ירשה וגו'". אבל כ"ה בדפוסים וכת"י הנ"ל (הערה 3).

12) עובדי' א, כא.

*12) ברוב הכת"י הנ"ל נעתק גם המשך הכתוב „לשפוט את הר עשו", ובכת"י (אוקספורד 610) נוסף גם „והיתה גו'".

ספר היד הוא הרי ספר הלכות – כדברי הרמב"ם בהקדמתו בסופה – (ולא של דרשות על פסוקי התורה וכיו"ב), וצריך להבין: כדי להביא ראי' להלכה ש"כל מי שאינו מאמין בו כו'" הוא "כופר בתורה ובמשה רבינו", הי' די בכך שהי' אומר רק "אף בפרשת בלעם[13] נאמר ושם נבא במשיח (האחרון שעומד מבניו) שמושיע את ישראל [באחרונה]", והי' כבר מובן מעצמו, שהוא מדבר אודות פסוקי הנבואה שהתחלתם היא "... אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים"[14] –

א"כ מדוע מאריך הרמב"ם בפרטי הראיות שבכתובים אלה מדובר על "שני המשיחים" ועל איזה מהם כל חלק מהפסוק מרמז וכו'?

אפילו אם רוצים לומר בפירוש לאיזה פסוקים הכוונה, הרי הי' מספיק להביא רק (את ההתחלה והסיום) – שזה נאמר בפסוקים "אראנו ולא עתה וגו' והי' ירשה שעיר אויביו גו'"[15].

ב. מכך שהרמב"ם מוסיף את הראי' "אף בפרשת בלעם נאמר", למרות שהוא הביא כבר קודם את הראי' על עצם הענין "שהרי התורה העידה עליו שנאמר ושב ה"א את שבותך", משמע (וכמו שמובן מפשטות לשונו) שאת הפסוקים ד"פרשת בלעם" מביא הרמב"ם בעיקר לא (רק) כראי' לעצם ביאת המשיח, גאולת ישראל מהגלות, אלא (גם) ש"נבא בשני המשיחים במשיח הראשון שהוא דוד כו' ובמשיח האחרון שעומד מבניו". שלכן הוא מפרט ומפרש את הפסוקים, כיצד מוכח ש"נבא בשני המשיחים".

אבל הא גופא צריך ביאור:

בשלמא זה שהוא מוסיף את הראי' מהפסוקים שבפרשת בלעם על עצם הענין של משיח, י"ל שזהו כיון שבפסוק "ושב ה"א את שבותך" לא כתוב[16] שזה יהי' ע"י משיח[17], לכן הוא מביא גם ראי' מהמפורש בתורה שנבא על מלך המשיח. אבל מה נוגע לראיות (מן התורה) על ביאת המשיח ש"שם נבא" לא רק על "משיח האחרון", אלא גם על דוד, "משיח הראשון"; ובפרט עוד עם האריכות לפרש את כל פרטי הלשונות בפסוקים, באיזה מהם הכוונה למלך דוד ובאיזה למלך המשיח[18]?

---

13) וכלשונו בפיה"מ פרק חלק יסוד הי"ב ומי שהסתפק בו כו' כפר בתורה שיעד בו בתורה בפירוש בפרשת בלעם ופרשת אתם נצבים (ועד"ז הוא בתרגום הר"י קאפאח).

14) כד, יד.

15) ראה אגרת תימן פ"ג קרוב לסופו (מהדורת קאפח): כמו שהבטיחנו ה' בתורה באמרו אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב וכו' והי' אדום ירשה.

16) אבל להעיר שלשון הרמב"ם הוא "העידה עליו".

17) להעיר מפרש"י סנהדרין (צט, א) ד"ה "אין להם משיח לישראל, אלא הקב"ה ימלוך בעצמו ויגאלם לבדו". וראה שו"ת חת"ס יו"ד בסופו (סי' שנו). ושם: והאומר כדעת רבי הלל (שאין משיח לישראל אלא הקב"ה יגאלם) הרי הוא כופר בכלל התורה.

18) ופשיטא שאין לומר שזהו המדרש* היחידי שמצא הרמב"ם שמפרש הכתובים האלו על מלך

*) ע"ד לשון הרמב"ם הוא בבחיי פרשתנו עה"פ "על דרך המדרש". ועד"ז הוא במדרש הגדול עה"פ. וברמב"ן בספר הגאולה שם (מבלי הראיות של הכתובים). ועד"ז קצת במדרש אגדה (באבער) עה"פ. וראה רלב"ג עה"פ.

ג. לכאורה י"ל, שהטעם שהרמב"ם מביא את הרא' גם על זה ש„נבא בשני המשיחים", גם על „משיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל כו'" – דלכאורה, מה נוגע לאמונה בביאת המשיח שגם דוד נקרא משיח בדיוק כמו מלך המשיח, עד שעל שניהם אומרים „בשני המשיחים" (בה"א הידיעה) –

שזהו כיון שהדבר נוגע ומחזק את האמונה בביאת המשיח: הידיעה שהענין של „משיח" אינו ענין חדש, שהרי הי' כבר ה„משיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם", מוסיפה תוקף באמונה שגם לעתיד יבוא המשיח שמושיע את ישראל

(ע"ד הוכחת חז"ל[19] על תחיית המתים: „דלא הוו חיי דהוי חיי לא כ"ש");

או באופן אחר, כמו שהמפרשים[20] מסבירים: כיון ש„שני המשיחים" נאמרו באותה נבואה, א"כ בדיוק כפי שהתקיים חלק הנבואה בנוגע ל„משיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם"; כמו"כ ודאי שתתקיים הנבואה על משיח „האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל [באחרונה]".

אבל מובן, שקשה לומר שזהו כל הטעם: כי בפסוקים אלה לא בא הרמב"ם (כפשטות לשונו) להביא רא' והוכחה שמלך המשיח ודאי יבוא, אלא שביאתו הוא ענין הכתוב בתורה; ומזה, שמי ש„אינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו" הרי ש„לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו" –

א"כ מה נוגע כאן ש„נבא בשני המשיחים", גם „במשיח הראשון שהוא דוד", ובפרט עוד לפרש את (ארבעת) הלשונות הכפולות בפסוקים, שבראשונה הכוונה למשיח הראשון ובשני' – למשיח האחרון?

ד. בהמשך לזה כותב הרמב"ם, אבל בהלכה נפרדת: „אף בערי מקלט הוא אומר[21] אם ירחיב ה' אלקיך את גבולך ויספת לך עוד שלש ערים וגו' ומעולם לא הי' דבר זה ולא צוה הקב"ה לתוהו".

ידוע שגם חלוקת ההלכות ברמב"ם היא בדיוק – וצריך להבין: מדוע מביא הרמב"ם רא' זו בהלכה בפ"ע ולא בהלכה הקודמת יחד עם שתי הראיות האחרות מן התורה? ואם מתאים שכל רא' תהי' בהלכה נפרדת, א"כ גם את

המשיח, ולכן הביאו כצורתו (חצי הכתוב הראשון על דוד וכו') – כי א) פשוט שאעפ"כ אין דרך הרמב"ם להעתיק כל פרטי הדברים שבמדרש, כ"א זה שנוגע לנדו"ד, ב) מצינו במדרשי חז"ל שגם חלק הראשון „דרך כוכב מיעקב" מפרשו במשיח (ראה ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. דב"ר פ"א, כ. וראה ת"א ותיב"ע עה"פ. ועד"ז מפרש הרמב"ן עה"פ כל הכתובים על משיח. וראה דבריו בספר הגאולה (ע' רסו – בהוצאת שעוועל) מה שהשיג על הראב"ע בפרשתנו שפירשו על דוד) – וראה לח"מ לרמב"ם שם: ואולי הם מדרשים חלוקים – ג) ועוד ועיקר: הרמב"ם כאן אינו בא להביא ראיות ממדרשי חז"ל „שכל הספרים מלאים בדבר זה" (יותר מ„בדברי הנביאים" – לשון הרמב"ם שם ה"ב), כ"א מהמפורש בתורה ופשטות הכתובים.

19) סנהדרין צא, א.

20) קרית ספר לרמב"ם הל' מלכים שם. – ע"ד סיום מס' מכות.

21) שופטים יט, ח־ט.

הראי׳ מפרשת בלעם הי׳ צריך לכתוב בהלכה נפרדת[*21].

ועוד: מדוע הוא מדייק לציין את מקור הפסוק, ובפרט בלשון „אף בערי מקלט **הוא אומר״ ולא „(אף) בפרשת שופטים״**[22]**, ע״ד שהוא כותב לפני כן „בפרשת בלעם״?**

ה. גם צריך להבין את דיוק הלשון[23] **„בשני המשיחים״ מה נוגע כאן ומדוע דוקא (רק) דוד נקרא „משיח״?**

21*) וראה לקו״ש שנסמן לקמן הערה 67. לקו״ש חל״ד ע׳ 114 ואילך.

22) שהרי בנוגע לערי מקלט ישנה עוד פרשה לפנ״ז (מסעי לה, ט ואילך. וראה גם פ׳ ואתחנן ד, מא ואילך), שמהלשון „בערי מקלט נאמר״ אינו ברור מקומו בתורה (גם אם הי׳ נאמר „בפרשת ערי מקלט״).

23) עוד יש לדייק בלשון הרמב״ם: א) „בפרשת בלעם״, והרי אין דרכו לציין המקור, וכמו שלא כתב בהפסוק שהקדים ושב ה״א, „שהרי נאמר בפרשת אתם נצבים**״, ב) הלשון „ושם נבא״ למאי נפק״מ (ודוחק גדול לומר, כיון שמקדים „פרשת** בלעם**״ צריך לבאר ד„שם** נבא**״).**

לכאורה י״ל שהוסיף „ושם נבא״*, בהתאם למש״כ לפנ״ז „כופר . . בתורה ובמשה רבינו״, ע״ז ש„כופר . . בתורה״ כ׳ „שהרי התורה **העידה עליו כו׳״, וע״ז שכופר „במשה רבינו״ כ׳ „אף בפרשת בלעם נאמר ושם** נבא**״ (ולא „ואף בלעם נבא״ (כבקירת ספר לרמב״ם שם)) וכוונתו לנבואת משה (וכן משמע בפיה״מ אבות (פ״ד מ״ד) „וכן דוד כו׳ ושיעדו הש״י לנו ע״י** משה רבינו והוא הכוכב אשר דרך מיעקב **כמו שביארו רז״ל״. ולהעיר משל״ה (פרשתנו שסב, ב) בפי׳ הגמ׳ (ב״ב יד, ב) „משה כתב ספרו** ופרשת בלעם**״. ולהעיר משו״ת חת״ס יו״ד שם), היינו שכופר בתורה ובנבואת משה (ונק׳ אפיקורוס וכופר) אף שגם תורה היא בכלל נבואת משה** (ראה רמב״ם הל׳ תשובה פ״ג ה״ח***). ועפ״ז יתורץ לכאו׳ ג״ז שהביא הראי׳ מערי מקלט בהלכה בפ״ע, כי זוהי ראי׳ נוספת** מסברא **„ומעולם לא הי׳ דבר זה ולא צוה הקב״ה לתוהו״, ואינו שייך ל„כופר . . בתורה ובמשה רבינו״. וגם מובן מה שכתב „בערי מקלט הוא אומר״ ולא „בפרשת שופטים נאמר״ וכיו״ב, להדגיש שאי״ז שייך לכופר בתורה כו׳.**

אבל מובן שג״ז דוחק ואכ״מ. **וראה לקמן בפנים סי״א.**

---

*) לכאורה י״ל באו״א (ועפ״ז מובן הצורך להוסיף ראי׳ זו „אף בפרשת בלעם״ על מש״כ לפנ״ז **„שהרי התורה העידה עליו״** - דפ׳ נצבים), שבזה מוכיח שמוכרח להתקיים, כי ההבטחה של תורה יתכן שלא תתקיים שמא יגרום החטא (ברכות ד, א) משא״כ בנבואה שהנבואה לטובה אפילו על תנאי אינו חוזר (רמב״ם הל׳ יסוה״ת פ״י ה״ד) - ראה גו״א וישלח לב, ח (ובגבורת ה׳ פ״ז).

אבל נוסף ע״ז שכבר נת״ל (בפנים ס״ג) שהרמב״ם כאן לא בא להוכיח אמיתת הענין שבוודאי יהי׳, כ״א איך שהוא כופר בתורה ובמשה רבינו, וא״כ אין נוגע הענין דנבואה - הרי החילוק בין ההבטחה דאפשר שתתבטל שמא יגרום החטא לנבואה לטובה כו׳, מפרש הרמב״ם בהקדמתו לפיה״מ שהיינו החילוק במה שבין ה׳ לנביא עצמו (**שבזה** אפ״ל שיגרום החטא) לזה שיאמר ה׳ **להבטיח** לבנ״א טובה בסתם, שבזה א״א שלא תתקיים ההבטחה,

וא״כ מובן שג״ז „שהתורה העידה עליו״ בודאי תתקיים. ועצ״ע. - וראה לקו״ש חל״ד ע׳ 116-7 ובהערות שם.

**) ראה פיה״מ פ׳ חלק יסוד השביעי ויסוד השמיני. ולהעיר מלשון הרמב״ם הל׳ יסוה״ת פ״ח ה״ג. שם פ״ט סה״א. ה״ד. ה״ה. נתבאר בארוכה בלקו״ש חי״ט ע׳ 177 ואילך.

***) ברמב״ם שם: „האומר שאין תורה מעם ה׳ כו׳ אם אמר משה אמרו מפי עצמו הרי זה כופר בתורה״, אף שבזה גם מכחיש נבואתו של משה רבינו, שזהו א׳ מהשלשה הנק׳ אפיקורסין (שברמב״ם לפנ״ז), ומשמע שתלוי **במה** בא להכחיש, אף שהכופר בתורה בדרך ממילא מכחיש נבואתו של משה, לא נקרא עי״ז אפיקורוס. ועצ״ע.

[שהרי כשם שדוד נמשח בשמן המשחה (בקרן[24]) ונקרא משיח ה'[25], כמו"כ גם, לפנ"ז, נמשח שאול[26] (בפך[24]) ונקרא גם הוא „משיח ה'"[27]]

אם רוצים לבחור שני מושיעי ישראל (בראשונה ובאחרונה), הי' לכאורה מתאים יותר משה רבינו כגואל ראשון ומשיח כגואל אחרון[28].

שניהם הושיעו מגלות, משא"כ – דוד.

ולהעיר שגם בנוגע למדריגתם בנבואה כותב הרמב"ם שמשיח גדול מכל הנביאים[29] או כפי שכתב בספר הי'ד[30] „ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו" משא"כ – דוד[31].

24) מגילה יד, א.

25) ש"ב יט, כב. וראה שם כג, א.

26) ש"א יוד, א. וכ' זה הביא הרמב"ם (הל' מלכים פ"א ה"ז) לענין משיחת מלך. וראה מגילה שם.

27) ש"א כד, ז. יא. כו, ט. יא. טז. ש"ב א, יד. טז.

28) להעיר משמו"ר פ"ב, ד. זח"א רנג, א. שער הפסוקים פ' ויחי.

29) באגרת תימן רפ"ד (תרגום הר"י קאפח): שמהמשיח נביא גדול מאד גדול מכל הנביאים אחרי משה רבינו . . מעלותו הרי היא הרמה בדרגות הנביאים והנכבדת אחרי משה רבינו.

30) הל' תשובה פ"ט ה"ב.

31) ראה מגילה שם ברש"י שהוא נביא וכן סוטה מח, רע"ב. וקשה מזח"ב קנד, א (וראה ניצוצי זוהר שם). וראה ש' רוה"ק בתחלתו. ובכ"מ דוד ושלמה (תהלים ומשלי – כתובים – דלא כסוטה שם) – מל' רוה"ק ולא נבואה נ"ה. ואכ"מ.

במו"נ ח"ב פמ"ה (המעלה השני') כתב: דוד ושלמה ודניאל הם מן הסוג הזה ואינם מסוג ישעי' וירמי' . . ודומיהם לפי שאלו . . לא דברו . . כ"א ברוה"ק.

בפיה"מ אבות (פ"ד מ"ג) „וכן בדוד כו' והוא נביא" (להעיר דשם בא בהמשך „ויש לך ללמוד

ו. ויובן בהקדמת הסברת כמה דיוקים בשתי ההלכות הבאות בהל' מלכים שם. בהלכה ג' כותב הרמב"ם: ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחי' מתים וכיוצא בדברים אלו[32] אין הדבר כך שהרי רבי עקיבא כו' (ומביא שם את הרא"מ בן כוזיבא, ומסיים) ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת ועיקר הדברים ככה הן שהתורה הזאת חוקי' ומשפטי'*[32] לעולם ולעולמי עולמים ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן [וכל[33] המוסיף או גורע או שגילה פנים בתורה והוציא הדברים של מצות מפשוטן, הרי זה ודאי בדאי ורשע ואפיקורוס].

מכך שבהמשך ההלכה על מלך המשיח מסיים הרמב"ם „ועיקר . . שהתורה הזאת חוקי' ומשפטי' לעולם

משה רבינו כו'"), אבל בפשטות משם אין ראי' כי אינו מדבר במדרי' ומעלות הנבואה, כ"א ע"ד ענווה כו' ואינו נוגע החילוקי מדריגות דנבואה ורוה"ק.

בשמונה פרקים (פ"ז): וכן דוד המלך ע"ה נביא אמר כו'. ושם בא לבאר מארז"ל „אין הנבואה* שורה אלא על חכם גבור ועשיר . . ואין מתנאי הנביא שיהיו אצלו כל המעלות" ומביא דוגמא משלמה ודוד, אליהו שמואל יעקב.

32) בדפוסי וכת"י רמב"ם הנ"ל (הערה 3) „שהטפשים אומרים".

*32) בכמה כת"י (הובאו ברמב"ם הנ"ל הערה 3): אין חוקי' ומשפטי' משתנים (משתנות).

33) כ"ה בדפוסים וכת"י הנ"ל (הערה 3) ונשמט בדפוסים שלפנינו.

*) כ"ה בפיה"מ שלפנינו ובתרגום הר"י קאפח. בגמ' שבת (צב, א) „אין השכינה שורה". ובנדרים (לח, א) „אין הקב"ה משרה שכינתו".

כו'" לכאורה משמע, שמי שאומר שמשיח צריך לעשות „אותות או מופתים" או „מחדש דברים בעולם" הנה בזה הוא מוסיף או גורע בתורה, היפך הענין שאין מוסיפין עליהן כו'. אבל צריך להבין: מהו הקשר בין שני הענינים[34]?

יתירה מזו: בנוגע לנביא אומר הרמב"ם[35] ש„כל נביא שיעמוד לנו ויאמר שה' שלחו אינו צריך לעשות אות כאחד מאותות משה רבינו או כאותות אליהו ואלישע שיש בהם שינוי מנהגו של עולם אלא האות שלו שיאמר דברים העתידים להיות בעולם ויאמנו דבריו שנאמר כו'". וא"כ רואים שאף שגם שם הוא שולל „אות . . שיש בהם שינוי מנהגו של עולם", אעפ"כ אין הוא מסיים שם (כבנדו"ד) „שהתורה הזאת חוקי' ומשפטי' לעולם"; ולאידך הוא אומר שם שהוא צריך לעשות אות: „שיאמר דברים העתידים".

ז. בהלכה שלאח"ז בהל' מלכים ממשיך הרמב"ם: ואם[36] יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבעל פה ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמות ה' הרי זה בחזקת שהוא משיח אם עשה והצליח (ונצח כל האומות שסביביו[33]) ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי ויתקן[37] את העולם כו'.

וצריך להבין: מדוע הרמב"ם אינו מזכיר כאן (וגם לא בכל הפרק) את המעלות הגדולות בהן מתואר מלך המשיח[29], וכפי שהרמב"ם עצמו אומר במקום אחר בספר היד[30]: „בעל חכמה יהי' יותר משלמה ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו (וכנ"ל סוס"ה).

ח. ויש לומר הביאור בכל זה, בהקדים זה שהרמב"ם הכניס את הל' מלכים (ומלחמותיהם[38], או ומלחמות*[38]) בסיום וסוף ספרו היד – דלכאורה, לפי סדר הזמנים, כפי שהרמב"ם אומר בתחילת הל' מלכים „שלש מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ למנות להם מלך כו' ולהכרית זרעו של עמלק

---

34) סיום הלשון שבההלכה שנשמט ע"י הצנזור וכל המוסיף כו' רשע ואפיקורס – כנראה הכוונה לאותו האיש. ועפ"ז מובן המשך הלשון בהלכה שלאחרי' ראה בהנסמן בהערה 36. אבל לפי"ז – למה הוצרך לומר גם „ועיקר הדברים . . שהתורה כו' מהן".

35) הל' יסודי התורה רפ"י.

36) ביאור הלכה זו ברמב"ם – ראה לקו"ש ח"ח ע' 358, 2־361 בהערות.

37) כ"ה בדפוסים שלפנינו. אבל בכת"י ודפוסים הנ"ל (בהערה 3) בא כאן קטע שנשמט „ואם לא הצליח כו'", והתיבות „ויתקן את העולם כו'" הן באמצע דבריו שם, „וכל הדברים האלו (של ישוע הנוצרי) ושל זה הישמעאלי . . אינן אלא ליישר דרך למלך המשיח ולתקן את העולם כולו כו'". וראה שם בסיום לשונו. וראה לקמן בפנים סעיף טז.

38) זהו השם המלא – כבהקדמת הרמב"ם (ב„מנין המצות על סדר הלכות הרמב"ם") ובהכותרת בספר שופטים והל' מלכים.

38) כ"ה בדפוס רומי הנ"ל. ווינציאה רפד. שי. בהכותרת דספר שופטים והל' מלכים. ובכת"י התימנים שם. וכן הוא שם (ובכמה כת"י) בהקדמת הרמב"ם בסופה בההלכות דספר שופטים והלכות מלכים – ראה רמב"ם ספר המדע (ירושלים תשכ"ד). וש"נ.

---

*) אבל בהקדמת הרמב"ם בסופה (בסידור ההלכות דספר שופטים וכן בהלכות מלכים) בכל דפוסים הנ"ל „ומלחמותיהם" („ומלחמותיהן").

כו' ולבנות בית הבחירה" – הי' עליו להכניס את הלכות מלכים בספרו הרבה לפני כן[39]?

וי"ל, בזה שהרמב"ם הכניס זאת בסיום ספרו היד – ספר "הלכות" – בזה הוא מדגיש שהשלמות של (קיום) התורה וההלכה היא כאשר יש (ענין ה)מלכים[40]. וכפי שזה גם מובן בפשטות, ששלימות הקיום של כל מצות והלכות התורה היא כאשר ישנו מלך על כל ישראל, שעל ידו נעשית המצוה של מלחמות השם[41] (להכרית זרעו של עמלק) והמצוה "לבנות בית הבחירה", שרק אז שייך קיום כל הלכות ומצות התורה.

בפועל נעשה הדבר ע"י דוד המלך, שהי' מלך[42] על כל ישראל (ישראל ויהודה). הוא כבש את א"י, גמר ושלימות המלחמות (וה' הניח לו מסביב מכל אויביו[43]); ועל ידו היתה התחלת (ההכנות[44] עכ"פ ד)בנין ביהמ"ק בירושלים (ויאמר דוד זה הוא בית ה' גו'[45]). ובמילא התאפשר קיום התורה והמצוה בשלימות.

ט. את הלכות משיח הכניס הרמב"ם (בסיום ספרו היד ו)בסוף הל' מלכים ומלחמותיהם*[45], כיון שזהו גדרו וענינו של משיח ע"פ הלכה:

הרמב"ם מפרש בפרק יא של הלכות מלכים לא רק את ענין ביאת המשיח והחיוב להאמין בו, אלא גם מהו ענינו גדרו ופעולתו ואופן התגלותו, ובמילא – במה מתבטא ה(חיוב) להאמין בו.

---

39) בהקדמת הרדב"ז לספר שופטים "לפי שדיניו הלכתא למשיחא". אבל צ"ע, כי: א) כמה הלכות לכאורה אינן הלכתא למשיחא (ראה לדוגמא: פ"א ה"ח ואילך שלכאו' אינן שייכות לאחרי ביאת המשיח) ב) מטעם זה גם ספר החי והט' (ספר עבודה וקרבנות) היו צ"ל ב(קירוב עכ"פ ל)סיום ספרו.

[ובנוגע לקרבנות הי' אפ"ל בדוחק, כי לדעת הרמב"ם (הל' ביהב"ח פ"ו הט"ו. וראה שם פ"ב ה"ד) "מקריבין הקרבנות כולן אע"פ שאין שם בית בנוי". אבל בנוגע לביהמ"ק וכל השייך לזה אין לתרץ כן (ע"פ ב"ר ספס"ד. ראה מנ"ח מצוה צה), כי הרמב"ם כתב בהל' מלכים כאן (בריש הפרק ובסופו) דמשיח בונה מקדש (וראה הקדמתו לפיה"מ בנוגע למס' מדות. הל' ביהב"ח פ"א ה"ד). וידועה השקו"ט בזה. ואכ"מ].

ואולי י"ל: הרמב"ם בתחלת ספר היד (ב"מנין המצות על סדר הלכות הרמב"ם") כתב "ספר ארבעה עשר: אכלול בו מצות שהם מסורין לסנהדרין כו' ודין המלך ומלחמותיו", ומכיון שהל' מלכים הן "דין המלך כו'" – מצות היחיד, לכן כתבו בסוף ספרו (אף שכמה הלכות שייכות לכ"א מישראל (ראה הל' מלכים פ"ה ה"ז ואילך)).

40) להעיר מסהמ"צ להרמב"ם מ"ע קעג (בתרגום ר' שלמה אבן איוב (הובא בהוצאת הר"ח העליר)): שצונו למנות עלינו מלך מישראל שיעמיד אמונתנו. (אבל ראה תרגומו (העליר) ובסהמ"צ לפנינו והוצאת הר"י קאפח). ובהל' מלכים ספ"ד "ותהי' מגמתו ומחשבתו להרים דת האמת כו'".

41) ראה רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ח. ספ"ד שם.

42) ראה רמב"ם שם פ"א ה"ז: כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות כו'. שם ה"ט.

43) ש"ב ז, א. הובא ברמב"ם ריש הל' מלכים ה"ב.

44) דה"א כח־כט.

45) שם כב, א. הביאו הרמב"ם ריש הל' ביהב"ח ה"ג. וראה סוטה ט, סע"א. וראה סמ"ג מ"ע קסג: זמן מצוה זו של בנין ביהב"ח לא הגיעה עד ימי דוד. וראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 301 ואילך.

*45) להעיר דבהכותרת לפרקים יא ויב דהל' מלכים בדפוס וינציאה רפד. שי – "הלכות מלכים ומלחמות ומלך המשיח".

ולזה מתכוון הרמב"ם בתחלת הפרק: „המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד[46] ליושנה לממשלה[47] הראשונה ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם מקריבין קרבנות ועושין שמיטין ויובלות ככל מצותה[48] האמורה בתורה":

אין זה (רק) סיפור דברים מה יעשה משיח, ומה יהי' בימיו, אלא זוהי הלכה: הגדר של משיח הוא זה שהוא מחזיר „מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה" (ולא שהוא בא לפעול ענין חדש), שבפועל מתבטא הדבר בזה ש„ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל" (ובמילא מגיעים למטרה והמכוון של ביאת המשיח) „וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם מקריבין קרבנות ועושין שמיטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה". שזה קשור עם קבוץ נדחי ישראל כאשר כל ישראל יושבים על אדמתם[49].

כלומר, כל הענינים החסרים בקיום תומ"צ מצד זה שחסר בשלימות כל ישראל וביהמ"ק – שזהו כללות ענין הגלות – באים לשלימותם ע"י משיח. וזהו הענין שמשיח מחזיר „מלכות דוד ליושנה כו' וחוזרין כל המשפטים" – הוא מחזיר את שלימות הלכות ומצות התורה.

[וי"ל שזוהי גם נפק"מ להלכה בפועל, לגבי האמונה בו (ובנוגע למה צריך להיות המחכה לביאתו): מאחר

„ובונה המקדש (ובמילא „מקריבין קרבנות") ומקבץ נדחי ישראל" (ובמילא „עושין שמיטין ויובלות כו'").

ואולי מש"כ „חוזרים כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם" הוא מענין הא' שכתב „להחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה".

אבל צ"ע השייכות, שהרי לכאורה הכוונה ב„כל המשפטים" היינו התלויים בסנהדרין* – ד' מיתות ועוד (ראה סנהדרין נא, ב. ובפרש"י שם ד"ה הלכתא) שחוזרין בביאת המשיח (ישע' א, כו). אבל ראה רדב"ז הל' סנהדרין פי"ד הי"ב „שהוא (משיח) יסמוך ב"ד הגדול**. ולהעיר מרמב"ם שם פ"ב ה"ה „מלכי בית דוד כו' יושבין ודנים הם את העם". ולהעיר מקרית ספר הל' מלכים שם „ומחזיר כל המשפטים כמו שהיו קודם". וראה לשון הרמב"ם ספ"ד שם: שאין ממליכין מלך תחילה אלא לעשות משפט כו' שנאמר ושפטנו מלכנו כו'. ואכ"מ.

---

*) להעיר שבא מכת"י (אוקספורד 591) שהובא ברמב"ם הנ"ל (הערה 3) „מקודם שהיו מקריבין". ולפ"ז הרי זה פירוש ל„וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם (שהוא בזה ש)מקריבין קרבנות ועושין שמטין כו'", ולא ענין בפ"ע. ואולי כ"ה הפירוש גם לפי הגירסא שבדפוסים ורוב הכת"י „מקריבין קרבנות" (בלי וא"ו). ובב' כת"י (ברמב"ם הנ"ל שם) „ומקריבין" (בוא"ו). וכ"ה בקרית ספר שם.

**) וראה לקו"ש ח"ט ע' 105 הערה 74. וש"נ.

---

46) כ"ה בדפוסים שלפנינו. ובכת"י ודפוסים הנ"ל (בהערה 3) „בית דוד".

47) בכת"י הנ"ל ודפוס רומי וקושטא הנ"ל „הממשלה". ושם ברמב"ם הנ"ל (הערה 3) מכת"י: בממשלה, ממשלה.

48) צ"ע „מצותה" – ל' יחיד. וברוב כת"י ברמב"ם הנ"ל (הערה 3) „מצותן (מצותם) האמורות (האמורה)".

49) ראה קרית ספר לרמב"ם שם [ושם הביא הכתוב הנאמר ביובל, אבל מוכח מכאן דהרמב"ם ס"ל דגם שמיטין „ככל מצותה האמורה בתורה" תלוי ב„מקבץ נדחי ישראל". וראה רמב"ם הל' שמיטה ויובל ספי"ב. וכידועה השקו"ט בזה. ואכ"מ].

והנה לפ"ז „מקריבין קרבנות ועושין שמיטין ויובלות" הם תוצאה מב' הענינים שכ' לפנ"ז:

שזהו הגדר של משיח, צריכה האמונה להיות לא רק שהוא יבוא בכדי לגאול את ישראל מהגלות, אלא „מאמין בו" שהוא מחזיר „מלכות דוד ליושנה . . וחוזרין כל המשפטים"[50].

יו"ד. על זה מביא הרמב"ם את הראי', ממנה יודעים שמשיח יבוא ויביא לשלימות התורה „להחזיר מלכות דוד ליושנה כו' וחוזרין כל המשפטים" – „שהרי התורה העידה עליו". שבראיות אלה ישנם שני פרטים: שנאמר ושב ה"א . . וקבצך גו' – מכאן יודעים שיהי' קבוץ נדחי ישראל, שזהו המצב שנותן את האפשרות שיהי' „מלכות דוד . . כל המשפטים"[51], קיום הלכות ומצות התורה שהתבטלו ע"י גלות ישראל.

„אף בפרשת בלעם נאמר ושם נבא בשני המשיחים במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל (באחרונה)": מכאן יודעים שמה שיהי' ע"י משיח, וענינו של משיח, הוא „להחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה" – הוא הינו „משיח האחרון" מהראשונה – „משיח הראשון שהוא דוד"[52].

„ושם הוא אומר" שכל פרטים אלו שהיו „במשיח הראשון – דוד" יהיו גם ב„משיח האחרון" זה מלך המשיח. החל מתחלת התגלותו וממשלתו עד לשלימות ד„ומחץ פאתי מואב" שדוגמתו במשיח „וקרקר כל בני שת", וכן „והי' אדום ירשה זה דוד", „והי' ירשה שעיר אויביו זה המלך המשיח",

משיח יביא לשלימות התורה, כיון שעי"ז שיתבטל השעבוד מלכיות ואדרבה, משיח ישלוט עליהם, יהי' אפשר „לעסוק בתורה ובמצות כהוגן"[53], „יהיו פנויין בתורה וחכמתה ולא יהי' להם נוגש ומבטל"[54] (כפי שהרמב"ם[55] מאריך בזה)[56].

---

50) ועפ"ז יומתק מש"כ הרמב"ם בפיה"מ פ' חלק בסוף עיקר הי"ב „ומכלל יסוד זה (דביאת המשיח) שאין מלך לישראל אלא מבית דוד ומזרע שלמה בלבד וכל החולק על המשפחה הזאת כפר בשם הש"י ובדברי נביאיו". וברש אמנה (לר"י אברבנאל) פ"א (שהעתיק הי"ג עיקרים מ„העתקת הר' שמואל תיבון . . ראוי שנסמוך עלי' כו'" כלשונו שם רפ"א) הלשון „וכל החולק על מלכות זאת המשפחה".

51) ראה שו"ת חיים שאל ח"א סי' צז: פירוש שיהי' מלך על כל ישראל ויהודה כמו שאמר הכתוב ומלך אחד יהי' לכולם . . וכל זה כלל הרמב"ם באומרו מלכות בית דוד ליושנה.

52) ולהעיר מסנהדרין (צח, סע"ב): עתיד הקב"ה להעמיד להם דוד אחר כו' כגון קיסר ופלגי* קיסר. וראה זח"א פב, ב. ז"ח נג, א. וראה צפע"נ עה"ת ויחי מט, ט.

53) רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב.

54) הל' מלכים פי"ב ה"ד.

55) הל' תשובה והל' מלכים שם.

56) שעפ"ז מובן בפשטות מה שמגדרי ומצות המלך הוא שנלחם מלחמות ה' (כברמב"ם שם פ"א ה"ח. ספ"ד. ולהעיר שההלכות נקראו „הל' מלכים ומלחמותיהם"*), וגם זה ש„אין המלך נלחם תחלה אלא מלחמת מצוה . . זו מלחמת שבעה עממים ומלחמת עמלק ועזרת ישראל מיד

---

*) כ"ה בגמ' וע"י. ובערוך (ערך קסר): ופלגו.

*) ראה לעיל הערה 38. ולהעיר שגם להדפוסים וכת"י שבכ"מ בהכותרות „ומלחמות" (לעיל הערה *38), הרי בהקדמתו בסופה לפני שמפרט פרטי ההלכות בכל הדפוסים וכת"י „ודין המלך ומלחמותיו" (כנ"ל הערה 39), או ומלחמותיה', ומלחמתו - ראה רמב"ם הנ"ל הערה *38.

יא. עפ"ז מובן מה שהרמב"ם מקדים „וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו. שהרי התורה העידה עליו כו'" (וע"ז הוא מביא את הפסוק „ושב ה"א גו'" ולאחר מכן „אף בפרשת בלעם"):

דלכאורה מה נוגע כ"כ ברמב"ם בשייכות להל' משיח ש„לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו"[57] (ענין זה שייך לכאורה להל' תשובה[58] בהם מדובר ע"ד הגדרים של כופר וכו'[59])?

אלא שבזה מדגיש הרמב"ם, שהענין של מלך המשיח, שהוא יביא לשלימות בהלכות ומצות התורה („ולהחזיר מלכות דוד ליושנה כו' וחוזרין כל המשפטים") אין זה עוד ענין שהתגלה ע"י הנביאים, אלא זהו ענין של התורה ומשה רבינו גופא, התורה גופא אומרת ומבטיחה שיבוא משיח ואז תהי' שלימות התורה[60].

ולכן הוא מסיים „ואלו הדברים המפורשים בתורה הם כוללים כל הדברים שנאמרו על ידי כל הנביאים", שכל הענינים שנאמרו על ידי כל הנביאים על משיח הם ענין בתורה גופא בשלימות קיום התורה והמצות.

יב. וזהו גם הטעם שאת הרא' מערי מקלט כתב הרמב"ם כהלכה בפ"ע, כיון שמזה מביא הרמב"ם לא רק רא' שהדבר מפורש בתורה שע"י מלך המשיח יהי' הזמן של שלימות בקיום התומ"צ, אלא שמצינו „בערי מקלט" שיתוסף במצוה גופא, „ויספת לך עוד שלש ערים גו'" „ולא צוה הקב"ה לתוהו".

כלומר, שהתורה גופא אומרת שצריך לבוא זמן בו מצות התורה יהיו כדבעי.

יג. ע"פ כל הנ"ל מובן מה שהרמב"ם כותב (בהלכה ג) – „ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחי' מתים וכיוצא בדברים אלו, אין הדבר כך" (שבזה הוא שולל שני ענינים: לא זהו מעניני משיח

צר שבא עליהם" (שם רפ"ה), שענינים אלו דוקא מונעים את ישראל מקיום התומ"צ. משא"כ מלחמת הרשות.

57) בפשטות י"ל שהרמב"ם בא להדגיש תוקף האמונה וגדרה, וג"ז הוא הלכה, שהאמונה בביאת המשיח צ"ל בודאות והתאמתות כזה (לא כהתאמתות שמצד „שאר הנביאים בלבד אלא" התאמתות שמצד) תורה ומשה רבינו (שהרי התורה העידה עליו), ועפמ"ש בהל' יסודי התורה פ"ח.

ועפ"ז מובן גם מה שהוסיף „ובמשה רבינו", כי נבואת משה נתאמתה „במעמד הר סיני (ע"י) שעינינו ראו כו' ואזנינו שמעו", והתאמתות בנבואת משה רבינו מביאה „נאמנות שהיא עומדת לעולם" בתורה – ראה בארוכה לקו"ש חי"ט ע' 184 ואילך.

ועפ"ז יומתק גם מש"כ בשלילה „לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר", ולא כהלשון בקרית ספר לרמב"ם שם „כופר בתורה ובמשה רבינו ובשאר הנביאים", כי גם זה הוא הלכה – בגדר אמונה בביאת המשיח.

ולהעיר מלשונו בסוף ה"ב שחוזר ומוסיף „אבל בדברי הנביאים אין הדבר צריך לרא' שכל הספרים מלאים בדבר זה".

58) ובפיה"מ פ' חלק.

59) פ"ג ה"ח.

60) ראה לקמן הערה 63.

„לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם"[61], ולא זוהי הבחינה על אמיתתו[62] והוא מסיים „ועיקר הדברים ככה הן שהתורה הזאת חוקי' ומשפטי' לעולם ולעולמי עולמים":

כיון שהנ"ל הוא גדרו וענינו של משיח – שלימות קיום הלכות ומצות התורה – לכן אם עולה על הדעת „שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם" לפעול שינוי בעולם, הר"ז בסתירה לזה ש„התורה הזאת חוקי' ומשפטי' לעולם"[63]

ומאחר שגדרו וענינו של משיח הוא לא אותות ומופתים וחידוש דברים בעולם, מובן גם שלא זו היא הבחינה על אמיתתו.

בדיוק כמו נביא, שהבחינה על אמיתתו היא „האות שלו, שיאמר דברים העתידים להיות בעולם ויאמנו דבריו שנאמר וכי תאמר בלבבך איכה נדע הדבר וגו'" (כנ"ל סוס"ו), כלומר, הבחינה על אמיתתו היא במה שזהו ענינו – „נביא", שהוא אומר דברי עתידות[64];

עד"ז מובן בנוגע למשיח, למרות שהוא יהי' גם נביא גדול, וגדול מכל הנביאים (קרוב למשה רבינו), אבל גדרו וענינו הוא – „מלך המשיח" כנ"ל, ובמילא מובן (הלכה ד) שהבחינה והסימן על אמיתתו הם באם ענינו בעצמו הוא תורה וקיומה – „ואם[65] יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות . . כפי תורה שבכתב ושבעל פה" והוא פועל את שלימות קיום המצות אצל ישראל – „ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחום מלחמות ה' כו'" (שילחום מלחמות ה' הוא גם פרט בהבאת שלימות קיום התורה כנ"ל, להסיר את ה„נוגש ומבטל" מצד האומות).

---

61) כדמשמע לכאורה מפשטות לשונו. אבל ראה הערה הבאה.

62) כדמשמע לכאורה מהרא' מבן כוזיבא. וראה מאמר תחיית המתים רפ"ו.

בארוכה ביאור הלכה זו ברמב"ם והשגת הראב"ד בזה – ראה לקו"ש חכ"ז ע' 191 ואילך.

63) ע"פ כהנ"ל יש לבאר מה שהרמב"ם מנה ביאת המשיח לא' מהעיקרים (ראה ראש אמנה פ"ג הספק החמישי. שו"ת חת"ס שם), שהוא לא רק „לפי שביאת המשיח באה מפורשת בתורה בנביאים ובכתובים כו' לכן הכופר בביאתו הרי הוא כאלו כופר בתורה ובנביאים ובכתובים כו'" (ראש אמנה פי"ד „והטענה השלישית". וראה שו"ת חת"ס שם), כ"א לפי שזה נוגע לשלימות גדר התורה, שא' מגדרי' הוא שיהי' זמן שהתורה וקיומה יהיו בשלימות.

בסגנון אחר: נצחיות ושלימות התורה, זה ש„התורה הזאת חוקי' ומשפטי' לעולם ולעולמי עולמים" (להיותה רצונו העצמי של הקב"ה – ראה בארוכה לקו"ש חי"ט 3־182 ובהערות שם) הוא לא רק בענין ציווי הבורא, כ"א גם בלימודה וקיומה בפועל, וזה יהי' בביאת מלך המשיח.

ועפ"ז אולי י"ל שזהו גם הטעם, שלא נמנה אמונה בביאת המשיח במנין המצות (ראה ראש אמנה שם פ"ה הספק הג'). וע"ד (ויתירה מזו) זה שציווים כוללים אינם נמנים במנין המצות (סהמ"צ שורש ד). ולהעיר מלשון הרמב"ם הל' מלכים שם „וכל מי שאינו מאמין בו כו'", ולא כתב שצריך להאמין בו, כמ"ש בפיה"מ שם (וראה ראש אמנה ספי"ט).

64) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"י ה"ג: הא למדת שאין הנביא עומד לנו כו'. וראה שם ספ"ז. פ"ט ה"ב.

65) ועפ"ז מובן ומודגש ביותר ההמשך להלכה שלפנ"ז, שלכן מתחיל הרמב"ם „ואם" – בוא"ו. וראה קרית ספר שם „אין מלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים אלא כשיעמוד מלך כו'".

אלא שע"י כ"ז יודעים רק ש„הרי זה בחזקת שהוא משיח", ואילו כאשר הוא מביא לשלימות קיום התומ"צ בפועל, „אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל" דוקא אז „הרי זה משיח בודאי". כיון שאז „חוזרין כל המשפטים . . ככל מצותה האמורה בתורה" – השלימות בהלכות וקיום המצות בפועל[66].

יד. ויש להוסיף בזה, שהראיות שהרמב"ם מביא לפני כן אינם רק על כללות הדברים בתחילת הפרק,

ש„המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה . . ככל מצותה האמורה בתורה", אלא גם על הפרטים של הלכה ד[67];

ולכן מביא הרמב"ם גם בהראי' מפרשת בלעם, שנבא בשני המשיחים . . דוד ומשיח, את ארבעת הפרטים והענינים (בהתגלות) המשיח כפי שזה כתוב בפירוש – „ושם נבא" – שזהו ההמשך של „להחזיר מלכות דוד ליושנה".

בכללות זה מתחלק לשלש חלוקות: א) דוד ומשיח עצמם, ב) פעולתם ומלכותם על ישראל, ג) פעולתם ומלכותם על אומות העולם (על העולם בכלל). ובענין השלישי גופא ישנם שני זמנים וענינים, כדלקמן.

טו. ענינם בעצמם – „יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבעל פה".

וזה מפורש בתורה „אראנו (אראה אותו) ולא עתה זה דוד אשורנו (אראה אותו) ולא קרוב זה מלך המשיח" – הנבואה על דוד ומשיח עצמם.

ב) „ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה" – פעולתם ומלכותם על ישראל, שזה מפורש בהמשך הכתוב „דרך כוכב מיעקב זה דוד וקם שבט מישראל זה המלך המשיח" – שזה מורה על השייכות לישראל „כוכב מיעקב . . שבט מישראל".

66) עפ"ז מובן בפשטות מה שלא הביא הרמב"ם (גם) בתחילת הפרק שמשיח ילחום מלחמות ה' – כי שם מבאר הגדר והמכוון שלו (להחזיר מלכות דוד ליושנה כו') – לאחר שכבר הביא לשלימות התורה, כשהוא „משיח בודאי", משא"כ קודם הנצחון במלחמות ה'.

עפ"ז אולי יש להוסיף (בפנימיות הענינים עכ"פ), שזה שהביא הרמב"ם שני המשיחים במשיח הראשון שהוא דוד כו' ובמשיח האחרון כו' – כי דוגמתן נמצא במשיח עצמו, ב' תקופות ודרגות לאחרי ביאת המשיח: לפני שיבנה ביהמ"ק – שאז הוא עדיין „בחזקת משיח", בדוגמת דוד שלא בנה המקדש, וענינו ילחם מלחמות (ראה דה"א, כב, ח) והכין הכל לבנין ביהמ"ק מיד ה' עלי השכיל (שם כח, יט); כשהוא משיח ודאי ש„בנה מקדש במקומו". וראה בארוכה מכתב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (אגרות קודש שלו ח"א ע' שיב) בביאור לשון רז"ל „בן דוד בא" או „דוד בא" (ע"פ הב"ח או"ח סקי"ח) דיש ב' מדריגות במשיח: ביאתו לפני בנין ביהמ"ק וירושלים (שאז הוא בחזקת משיח) ואחר שיבנה משיח את ביהמ"ק וירושלים דאז „כיון שנבנית ירושלים – בא דוד" (מגילה יז, ב) – (משיח בודאי).

ולהעיר משינוי הגירסא ברמב"ם (כנ"ל סעיף ט והערה 46) „להחזיר מלכות דוד" או „בית דוד". ואכ"מ.

67) ועד"ז בנוגע להשלילה (והפרט) שבהלכה ג' שמוכח הוא מהראי' שהביא בהלכה ב' שהיא הקדמה להלכה ג' – ראה לקו"ש חכ"ד ע' 109 ואילך.

[ובזה רואים גם את השלימות (והיתרון) של מלך המשיח, משיח אחרון לגבי משיח הראשון:

על דוד נאמר הלשון (א) „כוכב" שמורה על מי שהוא מרומם ומנושא משאר בנ"א[68] [כמו שמובן מהרמב"ם[69] בנוגע לכוכבים כפשוטם, „כל הכוכבים והגלגלים כולן בעלי נפש ודעה והשכל הם כו' ודעת הכוכבים כו' וגדולה מדעת בנ"א"]. (ב) „מיעקב" – שמורה על ישראל לא כפי שהם בתכלית המעלה.

אבל בנוגע למשיח הוא אומר (א) „וקם שבט", שפירושו כפשוטו הוא „מלך רודה ומושל"[70], שזה בגלוי במשיח, „ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה" (ב) „מישראל" – שם המעלה של ישראל][71].

ג) וילחם מלחמות ה' . . אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו" – זה כתוב בפסוק „ומחץ פאתי מואב וימדדם בחבל וקרקר כל בני שת על זה המלך המשיח שנאמר בו ומשלו מים עד ים".

[שגם בזה מודגשת המעלה של מלך המשיח: בנוגע לדוד ה"ז רק (א) „מחץ", (ב) „פאתי מואב". ובנוגע למשיח: (א) „וקרקר", (ב) „כל בני שת", השליטה[72] על כל האומות[73].

או כהלשון בנביאים: בנוגע לדוד (א) „ויך" (ב) „את מואב"; ובנוגע למשיח (א) „ומשלו" (ב) „מים עד ים"].

ד) „ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד" – זה כתוב בפסוק „והי' אדום ירשה זה דוד שנאמר ותהי אדום לדוד לעבדים וגו', והי' ירשה שעיר אויביו זה המלך המשיח שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון וגו'"[74].

---

68) ראה רד"ק עה"פ. וראה רלב"ג ורמב"ן לפירושם שקאי על משיח. וראה לקו"ש חי"ג ע' 88 (לעיל ע' 164) ואילך.

69) הל' יסוה"ת פ"ג ה"ט.

70) פרש"י עה"ת.

71) והמעלה דמשיח מודגשת גם בענין הא', המדבר בדוד ומשיח עצמם: בדוד אומר „ולא עתה", אבל אראנו בזמן קרוב; ובמשיח – „ולא קרוב", לפי שזהו ענין ומדריגה נעלית שבאה רק לאחרי אריכות זמן שנתרבו מעשינו ועבודתנו בכדי להגיע לבחי' זו.

72) כבת"א שם. וכן הוא לכאורה לפי' הרמב"ם שהרי הביא „ומשלו מים גו'". ובראב"ע: הורס. וראה שם ד"ה בני שת. ועד"ז ברלב"ג ורד"ק. וראה תיב"ע ות"י. לקו"ש שם. ואכ"מ.

73) ראה במקומות שבהערה הקודמת.

74) וי"ל דשייך גם ל„ובנה מקדש במקומו" שהרי „נחלה זו ירושלים" (מגילה י', א. וראה זבחים קיב, ב. קיט, א) שענינה ירושה וקביעות שאין אחרי' היתר (הפסק). וראה רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"ג. לקו"ש חט"ז ע' 465 ואילך.

ומה שלא נרמז בפסוק בפ"ע – כי זה נכלל (ביחד עם „וקבץ נדחי ישראל") בממשלתו על ישראל – „וקם שבט מישראל".

ואולי י"ל (ע"ד הרמז עכ"פ) שלכן כתב הרמב"ם בפרשת בלעם, להסביר ולהדגיש מה שעיקר נבואתו הי' ע"ד מפלת האומות ושליטת דוד ומלך המשיח עליהם, שהוא ע"ד מיני' ובי' אבא ניזיל בי' נרגא, שהנביא של אוה"ע (שהוא בדוגמת משה* – ספרי ברכה לד, יוד. ועוד) מנבא על מפלתם של אוה"ע ושליטת ישראל עליהם. וע"ד מרז"ל בנוגע לעובדי' (סנה' לט, ב ד„ועלו מושיעים בהר ציון וגו'" (שהביא

*) בדרגת נבואת בלעם - ראה מו"נ ח"ב פמ"ה, שהי' במדריגת רוה"ק (ולא נבואה) כדוד

[שגם כאן מובנת המעלה של משיח: בנוגע לדוד אומרים „והי׳ אדום ירשה", שזה מתבטא בזה ש„ותהי אדום לדוד לעבדים", ובנוגע למשיח – „והי׳ ירשה שעיר אויביו", לא רק אנשי העיר, וכמו שנאמר בפסוק „ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו" שסיומו הוא „והיתה*[74] לה׳ המלוכה"]

טז. החידוש בענין הרביעי לגבי הענין השלישי „ילחם מלחמות ה׳" ונצחון האומות – „ומשלו מים עד ים", מובן מלשונות אלו גופא „ומשלו . . ירשה", „וילחם . . ויתקן את העולם", ובדוגמת החידוש של ירושה על כיבוש (וכפי שמצינו בנוגע לא״י את שני הענינים שלקחו אותה ע״י כיבוש וגם קיבלו אותה בירושה)[75];

הענין של מלחמה ונצחון – כיבוש מלחמה, הוא באופן של „קרקר" „ומשלו" – שליטה, היפך המציאות והרצון של זה שכובשים אותו;

משא״כ ענין הירושה „והי׳ ירשה שעיר", הוא אדרבה, שנוחלים דבר שקרוב ושייך אליו, ולא שכובשים ושולטים על הזולת.

ועד״ז מובן החידוש של „ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה׳ ביחד", על „וילחם מלחמות ה׳ . . ונצח כל האומות שסביביו", שהם גופא מכירים את האמת של מלכותו של מלך המשיח [וכמרומז ומפורש בסיום ההלכה (שנשמטה ע״י הצנזור) „וכשיעמוד המלך המשיח באמת ויצליח וירום ו(י)נשא מיד הם כולן חוזרין ויודעים ששקר נחלו אבותיהם ושנביאיהם ואבותיהם הטעום"]. ונפעל בהם „לקרוא כולם בשם ה׳ ולעבדו שכם אחד"[76].

וע״י האמונה השלימה בביאת המשיח, כפי שהיא ע״פ תורה ו„מחכה לביאתו", אחכה לו בכל יום שיבוא (די״ל שבזה נכלל גם הלימוד בהלכות משיח), זה גופא[77] מקרב וממהר את ביאתו באופן של אחישנה ובקרוב ממש.

הרמב״ם בסוף ההלכה כאן) הוא סיום נבואת עובדי׳), ושם גם בענין דוד – „ויך את מואב", שהביא הרמב״ם כאן).

*74) ראה לעיל הערה *12.

75) להעיר מלקו״ש חט״ו ע׳ 106.

ושלמה. וראה פי׳ קרשקש ואברבנאל שם. ובצפע״נ עה״ת פרשתנו (כב, לה) דאח״כ עלה בגדר נביא כו׳ ואח״כ רצה שיהי׳ כמשה רבינו. ומשמע קצת שם, שזה שייך לנבואה זו האחרונה. עיי״ש.

76) ושייכות ענין זה למלך המשיח מובן ממ״ש שם (פ״ח ה״י) „צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח". וראה שם ספ״ד „ולמלאות העולם צדק". ואולי י״ל שהם („לכוף", ו„למלאות כו׳") ב׳ ענינים, כהחילוק בין ענין הג׳ וענין הד׳ שבפנים.

וראה לקו״ש חכ״ג ע׳ 174 (לקמן ע׳ 185) ואילך.

77) ראה שיחת אחש״פ תרצ״ט.

סיכום השיחה

השיחה נפתחת בסדרת קושיות על הלכה א' בפרק י"א ועל כל מהלך הפרק, שבסיומה הפרק נראה תמוה ביותר:

מדוע מרחיב הרמב"ם בראיה על "שני המשיחים" עם כל הפרטים והחילוקים שבזה? מה מוסיף בזה שמדבר גם על המשיח הראשון- דוד? מדוע הראיה השלישית מערי מקלט מופיעה בהלכה נפרדת? מה נוגע ומדוע רק דוד נקרא משיח? מה הקשר בין אי עשיית המופתים של משיח, לנצחיות התורה? מדוע לא מזכיר כאן את המעלות הנפלאות של משיח עצמו? מדוע קבע הרמב"ם את הלכות מלך המשיח בסוף ספרו ולא ע"פ הסדר הכרונולוגי? (סעיפים א'-ז').

כעת מניח כ"ק אד"ש מה"מ את היסוד: ענינו של משיח לשיטת הרמב"ם - אותו הוא מבאר בפרק י"א - הינו החזרת מלכות דוד ליושנה. שפירושו החזרת שלטון התורה והמצוות לשלימותו. כלומר שאין זה רק סיפור דברים, אלא הלכה שענינו של משיח הוא להחזיר את קיום התומ"צ לשלימות. ולכן גם החובה להאמין בו היא, שהוא יחזיר את המצוות לשלימות (סעיפים ח'-ט').

על פי רעיון זה, שופך כ"ק אד"ש מה"מ אור חדש על כל הפרק, ומבארו כולו מראשו ועד סופו, תוך שהוא מראה כיצד כל מילה ומשפט מדודים ומדויקים ובעלי משמעות עמוקה. וממילא מתורצים כל הקושיות:

הרמב"ם קבע הלכות אלו בסוף להדגיש שהם שלימות התומ"צ (סעיף ח'). הרמב"ם מרחיב על "שני המשיחים" כיוון שמשם יודעים שענינו של משיח האחרון כמו משיח הראשון, להחזיר מלכות בית דוד ושלימות המצוות ע"י שמסיר מאיתנו כל מונע ומעכב (סעיף י'). וזה היה דווקא בדוד (סעיף י'). ולכן גם לא מזכיר את מעלות המשיח עצמו כ"א מה שקשור לענינו. הראיה מערי מקלט כתבה בנפרד מכיוון שמשם רואים את שלימות המצוות (סעיף י"ב). מכיוון שכך, אי עשיית המופתים של משיח קשורה בכך שענינו להחזיר שלימות התורה בלבד - נצחיות התורה (סעיף י"ג).

בסיום השיחה מוסיף לבאר בפרטיות את פרטי הראיות שהזכיר הרמב"ם. שנחלקים לשלוש סוגים: משיח ודוד עצמם. פעולתם על ישראל ופעולתם על אומות העולם. ובכל ענינים אלו גם ניכרת מעלת פעולת המשיח על דוד ועד ש"יתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד"! (סעיפים י"ד-טז).

ביאור ענינים בשיחה

"שני המשיחים" (ס"ב-ג, ס"ה).

בסעיפים ב-ג הקושיא היא על הרמב"ם, מדוע טורח לפרש ובאריכות את חלקי הנבואה המתייחסים לדוד המלך, מה זה נוגע ומוסיף בענייננו, האמונה במלך המשיח. ואילו בסעיף ה הקושיא היא על נבואת בלעם, מהו באמת הקשר המיוחד בין משיח לדוד, עד שבלעם משווה את משיח דוקא לדוד ולא למשה.

[ואולי זו הסיבה שקושיא זו מגיעה אחרי ס"ד והקושיא על ערי מקלט, ולכאורה על פי הסדר היתה קושיא זו צריכה לבוא בהמשך לס"ג. ואולי הסיבה לכך כיון שקודם משלים הקושיות על הרמב"ם וראיותיו, ואחר כך מעמיק יותר להקשות על הנבואה עצמה].

"וכל פי שאינו פאפין בו . . כופר בתורה ובפשה רבינו"

(סי"א).

בהבנה ראשונה נראה, שכוונת הרמב"ם במשפט זה היא להדגיש עד כמה חמורה הכפירה בביאת המשיח. אך אם כן אינו מובן מדוע כתב זאת הרמב"ם בהלכות מלך המשיח, שהרי דין זה מקומו יחד עם כל דיני כופר בהלכות תשובה (כפי שמקשה בתחילת ס"י).

לכן מבאר בשיחה שאכן כוונת הרמב"ם במשפט זה היא (לא לבאר את חומרת הכפירה, אלא) להסביר לנו יותר מהו משיח:

כי תתכן סברה (ראה שו"ת חת"ס ח"ב שנ"ו), שהאמונה בביאת המשיח כשלעצמה אין בה משמעות עיקרית בדתנו. אלא הואיל וכל הנביאים נבאו על ימות המשיח, במילא מתוך חובת האמונה בנבואה בכלל, ישנה חובה גם להאמין בביאת המשיח. לפי סברה זו, האמונה בביאת המשיח אינה אלא תוצאה והסתעפות של האמונה בנבואה. ואין בה משמעות מיוחדת יותר מאשר כל נבואה אחרת שחייבים להאמין בה, אך אינה הופכת להיות עיקר בדת.

וזוהי הדגשת הרמב"ם "לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו". הואיל ונתבאר שהאמונה בביאת המשיח היא אמונה בשלימות התורה ונצחיותה. מובן שהכפירה בביאת המשיח, אינה רק כפירה בנבואה, אלא כפירה

בתורה עצמה.

[התייחסות מפורטת לסברה זו ושלילתה בחריפות, בשיחת י"א ניסן תשכ"ב. וראה ג"כ שיחת 'נצחיות הבטחת הגאולה' הנדפסת בקונטרס, שם מבואר באריכות ההבדל שבין נצחיות הנבואה לנצחיות התורה. וראה בסיכום שבסוף החוברת].

פלכות דוד (ס"י).

אמנם מבואר בשיחה שקיום התרי"ג מצוות תלוי בעמידתו של מלך המנהיג את ישראל, אך לכאורה אין זה עקרוני אם המלך הוא מזרע דוד או שאינו, כלומר שגם מלך שאינו מזרע דוד יש לו אותו תפקיד ואותו כח לכוף את ישראל ללכת בדרך התורה. ולפי זה לכאורה היות משיח מזרע דוד זהו ענין צדדי שלא קשור לתפקידו ושליחותו כמשיח, אלא הואיל והקב"ה הבטיח לדוד מלכות נצחית, הרי גם מלך המשיח יהיה מזרע דוד.

אך הרמב"ם כותב מפורשות בנוגע לאמונה בביאת המשיח (בפירוש המשניות, ומובא בהע' 50 בשיחה) "ומכלל היסוד הזה שאין מלך לישראל אלא מבית דוד ומזרע שלמה בלבד, וכל החולק על המשפחה הזאת כפר בשם ה' יתברך". כלומר שהאמונה בביאת המשיח אינה רק האמונה בשלימות התורה ונצחיותה, אלא יש בה ענין עיקרי נוסף, האמונה בנצחיות מלכות דוד.

משמעות זאת אפשר למצוא גם בדבריו בהלכות מלכים "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד לישנה . . וחוזרין כל המשפטים". תפקידו של משיח הוא כפול, החזרת מלכות דוד והחזרת שלימות התורה.

וזו כנראה גם כוונתו בס"י בשיחה בביאור נבואת בלעם שמשווה את משיח ופעולותיו לדוד דוקא. שבכך מודגש שענינו של משיח הוא לא רק להחזיר את שלימות התורה ומושג המלכות בכלל)שאז אכן היה מתאים יותר להשוות אותו למשה או לשאול, כפי שמקשה בתחילת השיחה(, אלא יש לו תפקיד עיקרי להחזיר את מלכות דוד.

[וראה דברים דומים בענין זה, בהדרן על הרמב"ם תשמ"ו הע' 36-7. שם מבאר שהגדרת המשיח כ'מלך מבית דוד' אינה רק ציון עובדה טכנית של יחוס משפחתי, שהסיבה לה היא הבטחת הקב"ה לדוד. אלא 'בית דוד' זוהי תכונה ומעלה נפשית, שהיא חלק עיקרי בהגדרתו כמשיח. עיין שם].

"ערי מקלט" (סי"ב).

כנראה כוונתו בשיחה לבאר, שכל המצוות התורה ציוותה אותם בשלימותם, אלא שאנו מצדנו מצד מצב הגלות, איננו יכולים לקיימם בהתאם לציווי התורה עד ביאת משיח. כלומר שהחסרון הוא לא מצד התורה, אלא מצד המצב בעולם. לא מצד הציווי, אלא מצד הקיום בפועל.

אך מצות ערי מקלט מיוחדת בכך שהתורה עצמה אומרת מלכתחילה שמצוה זו תהיה בשלימותה רק בביאת משיח, "שהתורה גופא אומרת שצריך לבוא זמן בו מצוות התורה יהיו כדבעי". ולכן החסרון במצוות ערי מקלט הוא לא רק מצד העולם אלא גם מצד התורה. לא רק מצד הקיום בפועל על ידינו, אלא גם מצד ציוויו של הקב"ה, "שיתווסף במצוה גופא".

[ובשיחה 'נצחיות הבטחת הגאולה' מבאר משמעותה של ההוכחה מערי מקלט באופן אחר, ולכאורה הדברים משלימים זה את זה, ודו"ק].

"התורה הזאת חוקיה ומשפטיה לעולם" (סי"ג).

כנראה כוונתו לבאר, שאסור לומר שבכדי שמשיח יצליח בתפקידו להביא את העולם למצב של שלימות התורה, הוא מוכרח להשתמש במופתים השוברים את הטבע. כיון שהאומר כך בעצם מודה שהעולם במצבו הטבעי אינו כלי לתורה ולכן בלתי אפשרי לקיים אותה בו, ובכדי להגיע למצב של שלימות התורה מוכרחים לשנות את מצב העולם.

ומכיון שאנו מאמינים בנצחיות התורה, היינו שהתורה היא תורת אמת ותורת חיים בכל הזמנים ובכל המצבים כמו שהיא בדיוק, במילא איננו מקבלים את האמירה שטבע העולם אינו כלי לתורה בשלימותה. אלא אנו מאמינים שמשיח יכול לבצע את תפקידו בשלימות, מבלי להזדקק למופתים.

[כנראה כוונת הרמב"ם, שאחר שהאריך בג' הלכות אודות שלימות התורה ובדרך הטבע דוקא, ועל כל פרט הביא ראיות מהתורה והנביאים ודברי רז"ל. הרי סוף סוף אלו רק הוכחות שמכריחות להסכים עם דברי הרמב"ם, אך לא מבארות את שורש הענין וסיבתו, מדוע משיח יביא לשלימות התורה, ומדוע בדרך הטבע דוקא. לכן מסיים ואומר "עיקר הדברים ככה הן" - שהשורש והסיבה לכל מה שביאר בהלכות שלפנ"ז הוא העקרון של נצחיות התורה, שלכן אנו מאמינים בשלימות התורה על ידי משיח, ובדרך הטבע דוקא. וכמבואר בשיחה בסי"ג והע' 63].

- הוספה -

יופן ט"ו אייר ה'תנש"א

הרבי מלך המשיח שליט"א
מחלק קונטרס "דבר מלכות"
לכאו"א ומעודד לראשונה
לעיני המצלמות את שירת
יחי אדוננו. השיחה הראשונה
בקונטרס היא השיחה לפרשת
בלק בלקו"ש חלק ח"י בענינו
וגדרו של משיח.

רקע לקונטרס

בתקופה שלפני מלחמת המפרץ, היה עם ישראל לחוץ, טרוד ומודאג. המצרכים המבוקשים ביותר בארץ היו ערכת המגן ונייר הדבק, יהודים רבים בעלי אמצעים העבירו את המשפחה לדרום, לצפון או מעבר לים, והאווירה הכללית היתה לחוצה ומדוכדכת.

אחד עמד מול כל ההפחדות והאיומים. בהתוועדויות הקיץ והחורף שקדמו למלחמה הכריז הרבי מלך המשיח שוב ושוב 'בני אל תתייראו', כשהוא מזכיר את המדרש על השנה שמלך המשיח נגלה בה. ביטויים אלו, גרמו לחסידים רבים להבין כי משהו משתנה. התקופה בה סרב הרבי לאשר בפומבי את מלכותו כמלך המשיח עומדת להסתיים, וההתגלות שהחלה תסתיים בגאולה האמיתית והשלמה.

בחודש טבת באותה שנה, העז ר' טוביה פלס והדפיס לראשונה קונטרס המכיל את שיחותיו של הרבי משבת שמות, כשהוא נושא את השם 'דבר מלכות'. הרבי אישר ועודד.

מאז החל הקונטרס לצאת בארץ הקודש, תמידים כסדרם, כשהוא מכיל את ההתוועדויות המוגהות של השבת האחרונה כפי שהגיהם הרבי עבור שבועון כפר חב"ד, מאמרים שהגיה הרבי מלך המשיח ואגרות קודש. לקראת י"א ניסן צברה הפצת הקונטרס תנופה, כאשר הקונטרס הגיע והחל להיות מחולק גם בבית חיינו.

בעקבות דברי הרבי אודות לימוד עניני משיח וגאולה - הדפיס הרב פלס קונטרס "דבר מלכות" מיוחד, ושלא כבמתכונתו הרגילה - כלל ארבעה שיחות שבהן "חידושים וביאורים בהל' מלכים".

הרבי: שידפיסו כפי שהוא

למרות החשמל באוויר, איש לא ציפה להפתעה שהתרחשה ביום שני, ט"ו אייר, גבורה שבהוד. כשיצא הרבי מחדרו הק' לתפילת מנחה, מסר למזכירו, הרב יהודה לייב גרונר, את החוברת "דבר מלכות" קונטרס י"ב, באומרו (תוכן): "שידפיסו כפי שהוא, עם ההקדשה, לחלוקה הלילה אחרי מעריב", ואחר-כך נכנס למעלית.

הייתה זו הפעם הראשונה שהרבי מלך המשיח עמד לחלק קונטרס המכיל את שיחותיו - עד אז חילק הרבי רק מאמרים. מעניין לציין גם שהרבי לא ביקש שיחליפו שם וכדומה, אלא דרש לחלק את הקונטרס ללא הגהות כלל, כפי שהוא. עוד כדאי לציין, כי חלוקה זו היא החלוקה היחידה - שהתקיימה ביום חול 'רגיל', ללא קשר לאיזה חג או מועד שקרב.

כשנכנס לבית-הכנסת, לאחרי שנגע במזוזה הסתובב לעבר הרב גרונר ואמר לו: "נאמר כמה מילים"... בדרכו למקומו עודד את שירת הקהל "שישו ושמחו בשמחת הגאולה", אך כשעלה על הבימה לא הסתובב כרגיל.

בסיום התפילה נשאר הרבי עדיין לעמוד ליד הסטנדר הראשון, ואמר את "אבינו מלכנו" הארוך (בקשר לבה"ב). לאחרי שסיים ניגש לסטנדר השני ופתח בשיחה שארכה כחצי שעה. בעת השיחה היו פני הרבי לעבר הקהל, והביט הרבה לעברם.

בשיחה דיבר הרבי דיבורים נפלאים אודות המשיח וביאתו - וכן דיבר על המסירת נפש של נחשון בן עמינדב שקפץ ל"נחשול שבים". במשך השיחה התבטא באומרו ששני השמות של הצמח צדק הם שמותיו של משיח צדקנו - יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו תיכף ומיד ממש, ועד שנוכל לומר תיכף ומיד ממש בהמשך לדיבורים אלו - הנה זה בא - שבא כבר בעבר, והתבטא על שנה זו באומרו שהיא "שנת הגאולה האמיתית והשלימה", "אראנו נפלאות".

הזכיר פעמיים אודות עשיית כל אחד ואחד שליח לצדקה בנתינתו לו שטר לצדקה, ואמר שלאחר תפילת ערבית יחלקו מאמר חסידות (!) - "יפוצו מעינותיך חוצה", שילמדו בו (לאחרי מעריב), שקשור גם לנגלה דתורה, החל מתחילתו בפסוק של תורה שבכתב, ולאחר מכן מאמרי חז"ל בתורה שבעל פה.

את השיחה סיים במילים: "וללא פשטל'ך, רק גאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש, וממש ממש".

בעת חלוקת הדולרים מסר הרב גרונר לר' שלום שי' יעקבסאָהן, חבר ה"ועד להפצת שיחות", את החוברת "דבר מלכות" הוצאה מיוחדת - קונטרס י"ב, על מנת להדפיסה בכמה אלפי עותקים, עבור החלוקה שתתקיים הלילה לאחרי תפילת מעריב. החוברת הועברה מייד לדפוס בניו ג'רזי - במקום בו מדפיסים תמיד את הספרים והקונטרסים שמחלק הרבי.

בדרך צאתו עודד הרבי בחוזק רב את הניגון ששרו אנ"ש והתמימים (עוד מאמצע החלוקה) - "יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד", ולעבר פמליית ר' דוד שי' נחשון הניף את ידו הק' בסיבוב שלם.

השיחה המופלאה עוררה רבים. חסידים רבים חתמו על קבלת המלכות

בעקבות שיחה זו. אחר-כך רקדו בחוזק בבית-הכנסת (עם הניגון הנ"ל) ב"שטורעם", וכן השמיעו חזרה בטייפ מהשיחה.

3 שעות חלוקה. 6500 קונטרסים!

אם בכל חלוקה היו מגיעים חסידים רבים, נקל להבין כמה מאנ"ש הגיעו לחלוקה שהרבי מלך המשיח עצמו מודיע עליה מראש. תפילת מעריב היה בית-הכנסת מלא מפה אל פה בקהל עצום כמו בליל הקפות, מאנשים, נשים וטף שהגיעו מכל השכונה "כאן צוה ה' את הברכה" וכן משאר שכונות. כמו כן הגיעו מהרבה מקומות שבערי השדה כגון מונטריאול, שיקגו ודטרויט. מכל מקום שהיה במרחק טיסה סביר הגיעו חסידים על מנת לזכות לקבל את המאמר שהרבי הודיע שהוא הולך לחלק.

כשנכנס הרבי למעלית אמר משהו לרב גרונר בקשר לחלוקת הקונטרס. הרבי נכנס לתפילה בשעה 8:35 כשפניו הק' זוהרות ומאירות, ובכל הדרך עודד בחוזק את שירת הקהל "שישו ושמחו בשמחת הגאולה", ובמיוחד כשעלה על הבימה שאז הסתובב כרגיל והניף את ידו הק' פעמיים לעבר הקהל.

אחרי התפילה הכריז הגבאי ר' זאב יחזקאל הכהן שי' כ"ץ בשם המזכירות שמכיון שהקונטרסים עדיין לא הגיעו, לכן תתקיים עתה הפסקה והחלוקה תתקיים בשעה 9:00 לערך. אחר-כך התחיל הקהל לנגן "יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד" והרבי יצא מבית-הכנסת כשמעודד בעוז את השירה.

בשעה 9:00 הגיעו ארגזים מלאים בחוברות הנ"ל, והכניסום לעזרת נשים שבשדרת קינגסטון, משם העבירום לבית-הכנסת על הבימה של הרבי. בדף הראשון של כל חוברת היה מונח שטר א' של דולר.

בשעה 9:27 נכנס הרבי לבית-הכנסת, חגור בגאַרטעל ובסירטוק של משי (כרגיל), כשמעודד את שירת "שישו ושמחו בשמחת הגאולה". הרבי נגע בפרוכת כרגיל, ואז ניגש ישירות לשולחן החלוקה והתחיל לחלק את קונטרס "דבר מלכות", קונטרס אחד לכל אחד. עבור החסידים הייתה זו הפתעה מרעישה - שכן כמוזכר לעיל, הרבי אמר בשיחה כי הוא הולך לחלק 'מאמר', כשבפועל חילק שיחות! לחלק מאנ"ש מערי השדה הייתה ההפתעה מרעישה פי כמה - שכן לא ידעו כלל על קיומם של קונטרסי ה'דבר מלכות'.

בשעה הראשונה עברו גברים. הרבי היה נראה מאוד מרומם וחייך להרבה מהעוברים ובמיוחד לילדים לאלו שביקשו ברכה וכדומה ענה: "אמן" או "בשורות טובות", ולילדים שאמרו "תודה" ענה: "לבריאות". לילדים שאמרו "משיח נאַו" ענה: "אמן". לרבים מהעוברים סימן הרבי לעבר השטר של דולר המצורף (שלא יפול).

כמו כן לכמה שעברו עם ילדים דייק הרבי לתת להם בידם דווקא, ושייקחו הם בעצמם. לאחד שעבר עם ילד קטן בידו סימן הרבי לראות באם גם הבן קיבל.

לכמה מהעוברים שביקשו קונטרס נוסף - לא נתן. לאחד שרצה לקבל עוד חוברת (ולא קיבל) חייך אליו הרבי. לאחד הושיט הרבי שני קונטרסים ומיד כאשר הבחין בכך, משך בחזרה אליו את הקונטרס השני כשחיוך על פניו.

הוצאה מיוחדת
י"ב
דבר מלכות
חידושים וביאורים בהל' מלכים
מאת
כ"ק אדמו"ר מנחם מענדל שניאורסאהן
שניאורסאהן

בשעה השנייה עברו נשים וטף. לנשים באות-בימים איחל הרבי: "שנים ארוכות בריאות". בשעה השלישית שוב עברו גברים, והרבי בירך כמה וכמה שביקשו ברכות באומרו: "בשורות טובות". באמצע נפל ספסל, והרבי הבחין בכך והביט לשמאלו (כנראה לוודא שהכל בסדר).

החלוקה ארכה 3 שעות ו-5 דקות - מהשעה 9:27 עד 12:32, ובמהלכה חילק הרבי 6,500 קונטרסים!

טרם צאתו הביט הרבי לשמאלו לעבר העומדים שם (לראות באם כולם קיבלו), אחר-כך נטל שני קונטרסים (א' בצבע תכלת וא' בצבע ירוק), שאל את הרב גרונר האם כולם קיבלו, ואז ניגש לפרוכת (כשבדרכו מסדר את הגאַרטעל בב' ידיו הק') ונגע בה, הצביע שוב כשואל האם יש עוד שלא קיבלו, ויצא מבית-הכנסת ב"שטורעם" כשמעודד בחוזק רב בידו הק' (ושמחה רבה נסוכה על פניו הק') את שירת "שישו ושמחו בשמחת הגאולה".

כשיצא מהמעלית למעלה נתן את שני הקונטרסים שבידו לשתי נשים שעמדו שם ועדיין לא קיבלו, וכן חילק לעוד שני אנשים ואשה אחת שעדיין לא קיבלו (כשהרב גרונר מוסר לרבי את הקונטרסים). אחר-כך הסתובב הרבי לעבר העומדים שם ובג"ע התחתון, הניף את ידו הק' לעידוד השירה ונכנס לחדרו הק'. למטה בבית-הכנסת ישבו קבוצות קבוצות ולמדו את הקונטרס, וכן התוועדו עד לשעות הקטנות של הלילה.

דווקא דבר מלכות

כמה מהחסידים ציינו את העובדה שלמרות שה"דבר מלכות" הוא העתק של הקובץ "לקוטי שיחות" שיצא לאור

בניו-יורק - הורה הרבי לחלק קובץ זה דוקא. חסידים ראו בכך סימן לחביבות מיוחדת שמייחס הרבי לחוברת "דבר מלכות" שמרמזת על תפקידו של הרבי - מלך המשיח.

פה בקונטרס?

הקובץ הודפס בגודל הרגיל של ה"דבר מלכות", ובעטיפה צבעונית (חלק בירוק וחלק בתכלת). בקובץ הודפסו ארבעה שיחות על הלכות מלכים ברמב"ם: א) חזרת מלכות בית דוד ושלימות משפטי התורה (לקוטי-שיחות חי"ח בלק ב'). ב) נצחיות הבטחת הגאולה (לקוטי-שיחות שופטים תשמ"ט). ג) שתי תקופות בימות המשיח (לקוטי-שיחות חכ"ז בחוקותי א'). ד) ביאת אליהו (מהדרן על הרמב"ם י' שבט תשמ"ו). בנוסף, הודפסו בסופו פרקים י"א וי"ב מהל' מלכים ברמב"ם. בעמוד האחורי נדפסה הקדשה "לזכרון הוו"ח אי"א נו"מ ובעל מדות ישראל אריה לייב, אחיו של - יבלח"ט - כ"ק אדמו"ר שליט"א".

סיכום